

УДК 342.9

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-206-212

Голяченко Іван Павлович,

Приватний виконавець

e-mail: golyachenko051189@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2943-2216

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРИНЦИПІВ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У даній науковій статті наведено авторське розуміння поняття принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення. Виокремлено дві групи принципів: загальні та спеціальні.

Визначено, що принципи права – це об'єктивно зумовлені вихідні положення та закономірності, які визначають загальні засади розвитку суспільних відносин в державі.

Автором відзначено, що до групи загальних принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення належать: 1) своєчасність розгляду справи; 2) всебічність, тобто при розгляді справи уповноважений орган повинен об'єктивно та детально досліджувати всі обставини справи, докази, що надані, перевіряти їх правильність та законність отримання з метою прийняття законного рішення по справі; 3) повнота, тобто міра релевантності, що означає вичерпну достатність та встановлення повного складу обставин адміністративного правопорушення; 4) об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, тобто максимальне розуміння юрисдикційним суб'єктом істини по справі, дослідження всіх матеріалів справи для прийняття рішення; 5) законність, принцип при якому потрібно суворо і неухильно дотримуватися вимог Конституції України, Кодексу України про адміністративних правопорушення та інших законів України при вирішенні справи; 6) забезпечення виконання винесеної постанови.

До групи спеціальних принципів віднесено: принцип охорони інтересів держави і особи вказує на демократизм адміністративного процесу; принцип сполучення диспозитивності й імперативності; принцип оперативності й економічності адміністративно-деліктного процесу, принцип державної мови; принцип відкритості розгляду адміністративної справи; принцип здійснення прокурорського нагляду за виконанням законів при провадженні в справах про адміністративні правопорушення; принцип поєднання гласності та конфіденційності; принцип доказовості; принцип безпосередності дослідження доказів.

Запропоновано під принципами провадження в справах про адміністративні правопорушення розуміти основні закономірності, що визначають засади законного, об'єктивного, швидкого, своєчасного, повного, розгляду та вирішення адміністративно-юрисдикційної справи та виконання постанови по ній.

Ключові слова: адміністративне провадження, законність, провадження, адміністративно-деліктний процес, принципи провадження.

Golyachenko I. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE PRINCIPLES OF PROCEDURE IN CASES ABOUT ADMINISTRATIVE OFFENSES

In this scientific article, the author's understanding of the principles of legal enforcement in the right about administrative law enforcement has been brought to the attention of the author. Two groups of principles have been established in the Kremlin: general and special.

It has been established that the principles of law are objectively reasoning about the provisions and laws, as they signify a wild ambush for the development of suspilnyh vidnosin in the state.

The author pointed out that up to a group of fundamental principles of conduct on the right about administrative law enforcement lie: 1) one's own view of the right; 2) universality, so that when looking at the right affirmations, the body is guilty objectively and in detail to complete all the conditions, prove that they are given, reverse their correctness, that legality is taken away from the method of accepting a legal decision on the right; 3) completeness, to the world of relevance, which means the final sufficiency and the installation of a new warehouse of administrative law enforcement; 4) ob'ektivne z'yasuvannya of the conditions of the skin, so that the maximum possible understanding of the truth by the jurisdictional subject on the right, the completion of all the materials is done to make a decision; 5) legality, the principle, in case of any need for suvoro and unskillfully dorimuvatisya, could overcome the Constitution of Ukraine, the Code of Ukraine on administrative law violations and other laws of Ukraine in case of violation of the law; 6) ensuring the vikonannya of the guilty ruling.

Up to a group of special principles, it was introduced: the principle of protecting the interests of the state and the individual points to the democracy of the administrative process; the principle of obtaining dispositiveness and imperativeness; the principle of efficiency and economy of the administrative and tort process, the principle of sovereign movement; the principle of transparency of the review of administrative justice; the principle of the prosecutor's observation of the violation of laws in the case of enforcement in the right about administrative law enforcement; the principle of increased publicity and confidentiality; principle of evidence; the principle of non-intermediation of evidence.

It is proponated according to the principles of conduct in the right about administrative law violations to understand the main laws that signify the ambush of the lawful, objective, courteous, timely, complete, in view of that variant of the administrative-jurisdictional rule, that violation of the ruling on them.

Key words: administrative enforcement, legality, enforcement, administrative and tort process, principles of enforcement.

Постановка проблеми. Провадження в справах про адміністративні правопорушення являє собою сукупність процесуальних дій, які здійснюють уповноважені юрисдикційні суб'єкти з метою розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення. Дане провадження складається з обов'язкових та

факультативної стадії. Однак, кожна стадія повинна відповідати принципам адміністративно-деліктного процесу, які становлять основу для всебічного, повного та неупередженого вирішення справи про адміністративні правопорушення. Саме тому, розглянемо принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання поняття впровадження в справах про адміністративні правопорушення та принципів були предметом дослідження В.В.Копейчикова, О.В.Кузьменко, С.Т. Гончарука, А. Т. Комзюка, В.К. Колпакова, С. Л. Лисенкова, В.О. Котюка, В.Г.Чорної, І.П. Голосніченко та ін.

Мета статті – з'ясування системи принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення, їх сутності й ступеня їх правового закріплення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Провадження в справах про адміністративні правопорушення є підвидом адміністративно-деліктних проваджень, особливістю яких є вирішення публічно-правового конфлікту, що спричиняє настання адміністративної відповідальності та застосування адміністративного стягнення.

Є.В. Овчарова визначає провадження у справах про адміністративні правопорушення як нормативно встановлений порядок та правові форми здійснення процесуальних дій щодо порушення, розгляду, перегляду справ про адміністративні правопорушення, а також щодо виконання постанов у таких справах [1].

В.К. Колпаков провадження в справах про адміністративні проступки (адміністративно-деліктне провадження) тлумачить як процесуальну діяльність на підставі визначених законодавцем правил щодо встановлення об'єктивної істини у справі про адміністративний проступок і прийняття рішення відповідно до чинного законодавства [2, с.18].

С.Т. Гончарук під провадженням у справах про адміністративні проступки розуміє сукупність здійснюваних компетентними суб'єктами на основі закону процесуальних дій щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення [3, с. 59].

Провадження в справах про адміністративні правопорушення здійснюються у відповідності до основних закономірностей (принципів) адміністративно-юрисдикційного процесу.

Філософи Л.Ф. Ільїчева та П.Н. Федосєєва відзначають, що принципи констатують і виражають закономірність, покладену в основу пізнання взагалі або в основу якої-небудь галузі знання [4, с.529]. Науковці відзначають, що особливість принципів визначається сферою їх застосування.

Досить загальною є наукова позиція Е.А. Лукашової, яка визначає принципи як об'єктивну категорію [5, с.21–22].

На нашу думку, цілісною та концептуальною є позиція теоретиків адміністративного права М.Я.Масленнікова та С.С. Алексєєва, які вважають, що принципи права – це основні вихідні положення (ідеї) та закономірності з яких випливає сутність, призначення та напрямок розвитку явища, яке ми розглядаємо [6].

В.Г. Чорна розмежовує такі правові категорії як «правові принципи» та «принципи права». Вчена відзначає, що окремими авторами [7, с.108; 8, с.95; 9, с.237-240; 10, с.62] терміни «принципи права» та «правові принципи» використовуються (уживаються) як синоніми, що, на наш погляд, є неправильним, оскільки зазначені терміни є словесними позначеннями відмінних, хоча і близьких, понять. Є.А. Лукашова, ототожнюючи правові принципи і принципи права, вважала, що різниця між ними може бути проведена лише умовно, оскільки, будучи втіленими в системі права, правові принципи залишаються принципами правової свідомості і виявляють вплив на функціонування всієї системи правового регулювання [7, с.108]. Цілковито погоджуємося з В.О. Котюком, що в теорії права існують два терміни «принципи права» і «правові принципи», які відрізняються один від одного, а також що правові принципи – це перш за все категорії суспільної свідомості і вони далеко не завжди виражені в системі права [11, с.30-33; 12].

Отже, на нашу думку, при розкритті принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення доцільно їх розкривати через об'єктивне розуміння принципів права, які є основоположними ідеями та виражають першочергові закономірності розвитку та становлення даного інституту.

Вважаємо, що **принципи права** – це об'єктивно зумовлені вихідні положення та закономірності, які визначають загальні засади розвитку суспільних відносин в державі. Принципи права присутні в кожній без виключення сфері суспільного життя. Вони допомагають визначати основні закономірності здійснення публічно-правової діяльності.

Провадження у справах про адміністративні правопорушення, як елемент системи адміністративно-правових відносин здійснюється на підставі низки принципів, які знаходили своє відображення в наукових дослідженнях та літературі, але ще далеко не мають свого остаточного наукового вирішення. Тому повернення до дослідження цієї проблеми, – проблеми принципів провадження, – є логічним продовженням дослідження цього явища. На практиці нині доволі часто мають місце випадки невірної застосування норм матеріального та процесуального права окремими посадовими особами відповідних органів у справах про адміністративні правопорушення, що призводить до порушення прав особи. Власне, уміння забезпечити права учасників справи про адміністративне

правопорушення та забезпечити при цьому інтереси держави, суспільства, є не чим іншим, як дотриманням принципів провадження у справі.

Принципи адміністративного деліктного права складають стійку основу, на якій здійснюється розробка й реалізація конкретних норм. Принципи вказують на вектор спрямованості чинного права, вони є втіленням докорінних соціальних цінностей, яким слугує право. Така фундаментальна значущість принципів впливає з їх тлумачення як першооснови усього, вихідного пункту, первинного. Принцип – основоположне теоретичне знання, яке є таким, що не потребує доведення [13, с. 363]. Зрозуміло, що принципи не є чимось незбагненим і метафізичним. Вони є породженням і узагальненням багатоманітної соціальної практики, зокрема, правової. Одним із завдань принципів права є заповнення прогалін у чинному законодавстві [14, с. 26].

Будучи засобами вираження сутності й об'єктивних процесів у здійсненні правових явищ, принципи стають вагомими рушіями механізму правового регулювання різних суспільних відносин, що складаються в процесі встановлення заходів юридичної відповідальності уповноваженими державними органами, визначення порядку їх реалізації, у процесі безпосереднього застосування заходів юридичної відповідальності, а також визначення компетенції, форм і методів діяльності суб'єктів застосування юридичної відповідальності. Принципи також впливають і на вдосконалення й розвиток юридичних гарантій. У найбільш узагальненій формі ними визначаються межі належного, об'єктивного необхідного й законного поведіння в праві, тобто окреслюються межі дії прав, обов'язків, відповідальності суб'єктів правовідносин і гарантії цих прав, обов'язків і відповідальності. У цьому сенсі принципи, по суті, виконують функцію правової основи, базису, на якому реалізується дія правових гарантій.

Принципи провадження в справах про адміністративні правопорушення визначають характер завдань даного виду деліктного провадження, тобто є первинним по відношенню до завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Порядок здійснення провадження у справах про адміністративні правопорушення закріплено в розділі IV КУпАП. У ньому визначено завдання та принципи цього провадження, порядок складання протоколу про адміністративне правопорушення, заходи забезпечення провадження, правовий статус учасників, порядок розгляду справ і винесення постанов, оскарження та опротестування постанов і перегляду справ. Зміст норм права, що встановлюють порядок провадження у справі про адміністративне правопорушення, близькі за змістом ряду норм кримінально-процесуального права, адміністративного судочинства, норм, які регулюють провадження у справах про вчинення дисциплінарного проступку, в певній частині навіть з цивільно-процесуальними, господарсько-процесуальними, дозвільними та конкурсними провадженнями.

На думку С.Т. Гончарука, серед принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення можна виділити такі: законність, охорона інтересів особи й держави, об'єктивна (матеріальна) істина, публічність (офіційність), гласність (відкритість), рівність усіх перед законом, економічність та ефективність процесу, широка участь громадськості, змагальність сторін [15, с. 22].

Д. М. Бахрах вважає, що у сфері проваджень у справах про адміністративні правопорушення діють як загальні, так і специфічні, обумовлені їх завданнями, принципи [16, с. 301].

І. П. Голосніченко та Я. Ю. Кондратьєв серед принципів провадження у справах про адміністративні правопорушення називають такі: законність, охорона інтересів особи і держави, об'єктивна (матеріальна) істина, публічність (офіційність), гласність (відкритість), рівність усіх перед законом, національна мова, широка участь громадськості, двоступінчастість, змагання сторін, простота та швидкість [13, с. 123].

А. Т. Комзюк серед принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення виділяє: законність, розгляд справи про адміністративний проступок на засадах рівності громадян, презумпція невинуватості, забезпечення права на захист, встановлення об'єктивної (матеріальної) істини, публічність (офіційність), гласність (відкритість) розгляду справи, безпосередність, самостійність і незалежність суб'єктів адміністративної юрисдикції в прийнятті рішень і підпорядкування їх тільки закону, національна мова провадження [17, с. 48].

В. Лорія називає такі принципи: 1) участь працюючих мас в адміністративному процесі; 2) законність; 3) всебічне, повне, об'єктивне дослідження обставин справи; 4) рівність учасників процесу перед законом; 5) забезпечення учасників процесу гарантіями здійснення їх прав і законних інтересів; 6) гласність процесу; 7) національна мова процесу; 8) швидкість, економічність, ефективність процесу; 9) відповідальність за порушення правил адміністративного процесу; 10) безоплатність процесу [18, с. 37; 19].

В.Д.Сорокін включає наступні принципи: 1) законність; 2) зацікавленість мас; 3) швидкість процесу; 4) охорона інтересів держави та особи в процесі; 5) гласність процесу; 6) матеріальність істини; 7) рівність сторін; 8) національна мова; 9) самостійність в ухваленні рішення; 10) двоступеневість процесу; 11) відповідальність компетентних органів і осіб за неналежне ведення процесу [19, с. 135—147].

На нашу думку, при визначенні загальних принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення варто виходити з аналізу положень КУпАП, в якому задекларовані дані принципи. Так, на нашу думку, згідно норм КУпАП до групи загальних принципів провадження в справа про адміністративні правопорушення варто віднести наступні:

1) *своєчасність розгляду справи* – полягає в дотриманні строків розгляду справи, своєчасному повідомленню учасників адміністративно-деліктного процесу про час та місце розгляду справи, своєчасне виконання постанови по справі, своєчасне повідомлення органів, що видають виконанням даного виду стягнення, про ухилення порушника від відбування стягнення;

2) *всебічність*, тобто при розгляді справи уповноважений орган повинен об'єктивно та детально досліджувати всі обставини справи, докази, що надані, перевіряти їх правильність та законність отримання з метою прийняття законного рішення по справі;

3) *повнота*, тобто міра релевантності, що означає вичерпну достатність та встановлення повного складу обставин адміністративного правопорушення;

4) *об'єктивне з'ясування обставин кожної справи*, тобто максимальне розуміння юрисдикційним суб'єктом істини по справі, дослідження всіх матеріалів справи для прийняття рішення;

5) *законність*, принцип при якому потрібно суворо і неухильно дотримуватися вимог Конституції України, Кодексу України про адміністративних правопорушення та інших законів України при вирішенні справи;

б) *забезпечення виконання винесеної постанови*, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності.

Окрім загальних принципів провадження в справах про адміністративні правопорушення відбувається з урахуванням певних особливостей, що притаманні даному виду деліктного провадження.

1. *Принцип охорони інтересів держави і особи вказує на демократизм адміністративного процесу.* Даний принцип полягає в тому, що особа щодо якої здійснюється адміністративне провадження має право на отримання юридичної допомоги, тобто на участь адвоката під час здійснення даного виду провадження. Так, ст.ст. 29, 59, 131-2 Конституції України Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правничою допомогою захисника. Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура [20].

2. *Принцип сполучення диспозитивності й імперативності.* В адміністративно-деліктному процесі дії його суб'єктів регламентуються за принципом сполучення диспозитивності (права діяти на свій розсуд) та імперативності (імперативність – відсутність права діяти на свій розсуд). Відповідно до нього, кожний з них має як можливість розпорядитися певними процесуальними правами на свій розсуд, так і обов'язок діяти у рамках, установлених законом. Найбільш високий рівень диспозитивності і низький імперативності встановлений для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. Найбільш високий рівень імперативності та низький диспозитивності – для суб'єктів адміністративної юрисдикції. Так, за диспозитивним варіантом законодавець визначає для особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, право знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання, користуватися юридичною допомогою, виступати рідною мовою і користуватися послугами перекладача, оскаржити постанову по справі. За імперативним – визначена обов'язковість бути присутнім при розгляді справ про адміністративні проступки [21, с.19-23].

3. *Принцип оперативності й економічності адміністративно-деліктного процесу*, який забезпечується: а) встановленням строків вирішення справ з урахуванням складнощів конкретних проваджень; б) уведенням спрощених проваджень (накладення стягнення на місці вчинення проступку без складання протоколу), що забезпечує економію коштів і часу.

4. *Принцип державної мови.* Так, ст.9 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» визначено коло осіб, які зобов'язані володіти державною мовою та застосовувати її під час виконання службових обов'язків. До їх числа належать, зокрема: службовці державних органів та органів місцевого самоврядування; судді, які обрані чи призначені відповідно до Конституції України та здійснюють правосуддя на професійній основі, члени та дисциплінарні інспектори Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, члени Вищої ради правосуддя; адвокати та ін. [22, ст.9].

5. *Принцип відкритості розгляду адміністративної справи.* Так, ст.249 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено, що справа про адміністративне правопорушення розглядається відкрито, крім справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, безпеки на автомобільному транспорті, зафіксованих за допомогою засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, у тому числі в автоматичному режимі, справ про адміністративні правопорушення, передбачені статтею 132-2 Кодексу та, про порушення правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, зафіксовані в режимі фотозйомки (відеозапису), та випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної таємниці. З метою підвищення виховної і запобіжної ролі провадження в справах про адміністративні правопорушення такі справи можуть розглядатися безпосередньо в трудових колективах, за місцем навчання або проживання порушника [23, ст.249].

б. *Принцип здійснення прокурорського нагляду за виконанням законів при провадженні в справах про*

адміністративні правопорушення передбачає пряму участь прокурора та його заступників під час здійснення нагляд за дотриманням законодавства всіма учасниками адміністративного провадження на всіх його стадіях.

7. *Принцип поєднання гласності та конфіденційності* полягає в організації судом та юрисдикційними органами системи основних заходів безпеки під час провадження в справі про адміністративні правопорушення, що дасть можливість захисту прав, свобод та інтересів учасників провадження.

8. *Принцип доказовості* визначається як необхідність сторін провадження надавати будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку органи (посадові особи) встановлюють наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи у її вчиненні та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи.

9. *Принцип безпосередності дослідження доказів*, визначається як необхідність сторін провадження надавати будь-які фактичні дані, на основі яких у визначеному законом порядку органи (посадові особи) встановлюють наявність або відсутність адміністративного правопорушення, винність даної особи у її вчиненні та інші обставини, які мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються такими засобами: протоколом про адміністративне правопорушення, поясненнями особи, яка притягується до адміністративної відповідальності, показаннями потерпілого, свідків, висновком експерта, показаннями спеціальних технічних засобів, речовими доказами, протоколом про вилучення речей та документів, а також іншими документами. Орган (посадова особа) оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом та правосвідомістю [23, ст.251].

Висновки. Таким чином, під принципами провадження в справах про адміністративні правопорушення ми пропонуємо розуміти *основні закономірності, що визначають засади законного, об'єктивного, швидкого, своєчасного, повного, розгляду та вирішення адміністративно-юрисдикційної справи та виконання постанови по ній.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Овчарова Е.В. Правовое регулирование производства по делам об административных правонарушениях юридических лиц. *Гражданин и право*. 2001. №7, 8. URL: <http://base.garant.ru/989817/#friends>
2. Колпаков В.К. Понятия і принципи адміністративно-деліктного провадження. *Журнал східноєвропейського права*. 2013. № 1. С.18-23.
3. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
4. Философский энциклопедический словарь / [Под ред. Л.Ф. Ильичёва и П.Н. Федосеева] . М.: Сов. энциклопедия, 1983. 836 с.
5. Лукашева Е. А. Принципы социалистического права. *Советское государство и право*. 1970. № 6. С. 21–29.
6. Масленников М. Я. Административно-юрисдикционный процесс. Сущность и актуальные вопросы правоприменения по делам об административных правонарушениях. Изд-во Воронежского университета, 1990. 209 с.
7. Лукашева Е. А. Социалистическое правосознание и законность. М. : Юрид. лит., 1973. 344 с.
8. Теорія держави і права / [А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін.]. К. : Юрінформ, 1995. 189 с.
9. Теория государства и права : [учебник для юрид. вузов и фак.] / под ред. В. М. Корельского, В. Д. Первалова. М. : Изд-во НОРМА, 1997. 570 с.
10. Шейндлин Б. В. Сущность советского права. Л. : Изд-во ЛГУ, 1959. 139 с.
11. Котюк В. О. Теорія права : навч. посіб. [для юрид. ф-тів та вузів]. К. : Вентурі, 1996. 208 с.
12. Чорна В. Г. Адміністративно-правове регулювання позашкільної освіти в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2011. 250 с.
13. Голосніченко І.П., Стахурський І.М., Золотарьова Н.І. Попереднє адміністративне розслідування як стадія провадження в справах про адміністративні проступки. *Право України*. 2002. № 2. С. 26–30.
14. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права: дис... докт. юрид. наук: 12.00.07. К., 2006. 401 с.
15. Гончарук С.Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України. Адміністративно-юрисдикційні повноваження органів внутрішніх справ: навч. посібник. К., 1995. 78 с.
16. Производство по административным правонарушениям: учеб. пособие / отв. ред. Д.Н.Бахрах. Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1986. 80 с.
17. Адміністративна відповідальність в Україні: навч. посіб. / за заг. ред. А. Т. Комзюка. Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. 77 с.
18. Loryia, V.A. Admynystratyvnyі protsess y eho kodyfykatsyia. Tbylysy: yzd-vo Tbylyskoho un-ta. 1986. 281 p.

19. Sorokyn, V.D. Admynystratyvnyi protsess y admynystratyvno-protsessualnoe pravo. SPb.: Yzd-vo Yuryd. yn-ta. 2002. 432 p.
20. Конституція України від 28 черв. 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
21. Колпаков В. К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія]. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
22. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. Відомості Верховної Ради, 2019. № 21. Ст.81.
23. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Ст. 1122.

REFERENCES:

1. Ovcharova, E.V. (2001). Pravovoe regulirovanie proizvodstva po delam ob administrativnykh pravonarusheniyaх juridicheskikh lits. [Legal regulation of proceedings in cases of administrative offenses of legal entities]. *Grazhdanin i pravo*, №7, 8. Retrieved from: <http://base.garant.ru/989817/#friends> [in Russian].
2. Kolpakov, V.K. (2013). Poniattia i pryntsyipy administratyvno-deliktneho provadzhennia. [Concept and principles of administrative-delict proceedings]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava*. № 1. 18-23. [in Ukrainian].
3. Kolpakov, V.K. (2008). Administratyvna vidpovidalnist (administratyvno-deliktne pravo) [Administrative liability (administrative tort law)]. navch. posibnyk. K.: Yurinkom Inter, 256. [in Ukrainian].
4. Pich Yov, L.F. (Ed), Fedoseev, P.N. (Ed). (1983). Filosofskiy entsiklopedicheskii slovar. [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. M.: Sov. entsiklopediya. 836. [in Russian].
5. Lukasheva, E. A. (1970). Printsipyi sotsialisticheskogo prava. [Principles of socialist law]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*. № 6. 21–29. [in Russian].
6. Maslennikov, M. Ya. (1990). Administrativno-yurisdiktsionnyi protsess. Suschnost i aktualnyie voprosy pravoprimereniya po delam ob administrativnykh pravonarusheniyaх. [Administrative and jurisdictional process. The essence and topical issues of law enforcement in cases of administrative offenses]. Izd-vo Voronezhskogo universiteta, 209. [in Russian].
7. Lukasheva, E. A. (1973). Sotsialisticheskoe pravosoznanie i zakonnost. [Socialist legal consciousness and legality.] M. : Yurid. lit. 344. [in Russian].
8. Kolodii, A.M., & Kopieichykov, V.V., & Lysenkov, S.L. ta in..(1995). Teoriia derzhavy i prava. [Theory of the state and law]. K. Yurinform 189. [in Ukrainian].
9. Korelskiy, V.M. & Perevalov, V.D. (Eds.). (1970). Teoriya gosudarstva i prava: [uchebnik dlya yurid. vuzov i fak.]. M. : Izd-vo NORMA. 570. [in Russian].
10. Sheyndlin, B. V. (1959). Suschnost sovetskogo prava. [The essence of Soviet law]. Izd-vo LGU. 139. [in Russian].
11. Kotiuk, V. O. (1996). Teoriia prava. [Theory of law]. navch. posib. [dlya yuryd. f-tiv ta vuziv]. K. Venturi, 208. [in Ukrainian].
12. Chorna, V. H. (2011). Administratyvno-pravove rehuliuвання pozashkilnoi osvity v Ukraini. [Administrative and legal regulation of extracurricular education in Ukraine]. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.07 zi spetsialnosti «administratyvne pravo i protses; finansove pravo; informatsiine pravo». Kyiv, 250. [in Ukrainian].
13. Holosnichenko, I. (2002). Poperednie administratyvne rozsliduvannya yak stadiia provadzhennia v spravakh pro administratyvni prostupky. [Preliminary administrative investigation as a stage of proceedings in cases of administrative misdemeanors]. *Pravo Ukrainy*. № 2. 26–30. [in Ukrainian].
14. Kuzmenko, O.V. (2006). Administratyvnyi protses u paradyhmi prava. [Administrative process in the paradigm of law] dys... dokt. yuryd. nauk: 12.00.07. K., 401. [in Ukrainian].
15. Honcharuk, S.T. (1995). Administratyvna vidpovidalnist za zakonodavstvom Ukrainy. Administratyvno-yurysdyktsiini povnovazhennia orhaniv vnutrishnikh sprav. [Administrative responsibility according to the legislation of Ukraine. Administrative and jurisdictional powers of internal affairs bodies]. navch. posibnyk. K. 78. [in Ukrainian].
16. Bahran, D.N. (1986) Proizvodstvo po administrativnyim pravonarusheniyaм: ucheb. posobie Sverdlovsk: Sverdl. yurid. in-t. 80. [in Russian].
17. Komziuk, A.T. (Eds.). (1998). Administratyvna vidpovidalnist v Ukraini. [Administrative responsibility in Ukraine]. navch. posib.. Kharkiv: Un-t vnutr. sprav. 77. [in Ukrainian].
18. Loryia, V.A. (1986). Admynystratyvnyi protsess y eho kodyfykatsyia. Tbylysy: yzd-vo Tbylyskoho un-ta. 1986. 281. [in Georgian].
19. Sorokyn, V.D. (2002). Admynystratyvnyi protsess y admynystratyvno-protsessualnoe pravo. [Administrative law and administrative law]. SPb.: Yzd-vo Yuryd. yn-ta. 432. [in Russian].
20. Konstytutsiia Ukrainy. (1996, June 28). [Constitution of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/main/254k/96-vr> [in Ukrainian].
21. Kolpakov, V. K. (2004). Administratyvno-deliktnyi pravovyi fenomen. [Administrative-delict legal phenomenon]. [monohrafiia]. K. Yurinkom Inter. 528. [in Ukrainian].
22. Pro zabezpechennia funktsionuvannya ukrainskoi movy yak derzhavnoi. (2019, April 25). [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language]. *Zakon Ukrainy № 2704-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady*. № 21. 81. [in Ukrainian].

23. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. (1984, December 7). [Code of Ukraine on Administrative Offenses]. No8074-10. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції: 18.04.2022

УДК 347.95; 340.63

DOI: 10.36550/2522-9230-2022-12-212-217

Колодчина Роксолана Володимирівна,
прокурор відділу представництва інтересів держави в суді з питань земельних відносин Київської міської прокуратури
e-mail: kolodchyna91@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4690-9351>

ПРАВОВИЙ СТАТУС МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ЯКІ НАДАЮТЬ ПСИХІАТРИЧНУ ДОПОМОГУ

Наукова стаття присвячена проблемам правового регулювання правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Досліджено норми законодавчих і підзаконних актів, які регулюють трудову діяльність лікарів-психіатрів. Вивчено праці науковців, які досліджували правовий статус лікарів.

Встановлено, що правовий статус медичних працівників, які надають психіатричну допомогу, визначено Кодексом законів про працю України, Основами законодавства про охорону здоров'я, Законом України «Про психіатричну допомогу», підзаконними актами України. Вивчено теоретичні засади правового статусу лікарів, які надають психіатричну допомогу.

Запропоновано визначити правовий статус лікарів-психіатрів як сукупність особливих прав, обов'язків, правових обмежень і умов трудової діяльності, які обумовлюють надання медичної допомоги особам, котрі страждають на психічні захворювання. Визначено вимоги до рівня освіти і кваліфікації медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Досліджено спеціальні професійні права і обов'язки медичних працівників під час надання медичної допомоги. Вивчено особливості правового регулювання робочого часу і часу відпочинку лікарів-психіатрів. Встановлено особливості кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення прав пацієнтів. Встановлено перелік правових обмежень, передбачених для медичних працівників щодо реклами і поширення лікарських засобів, отриманих безпосередньо від фармацевтичних виробників.

Сформульовано пропозиції щодо внесення змін до чинного законодавства щодо вдосконалення правового статусу медичних працівників, які надають психіатричну допомогу. Запропоновано закріпити у Законі України «Про психіатричну допомогу» особливості правового регулювання трудових відносин працівників закладів охорони здоров'я, які надають психіатричну допомогу. Обґрунтовано доцільність встановлення у КУпАП адміністративної відповідальності за порушення прав пацієнтів під час надання психіатричної допомоги.

Ключові слова: медичний працівник, лікар-психіатр, психіатрична допомога, правовий статус.

Kolodchyna R. LEGAL STATUS OF MEDICAL WORKERS WHO PROVIDE PSYCHIATRIC HELP

The scientific article is devoted to the problems of legal regulation of the legal status of medical workers who provide psychiatric care. The norms of legislation and by-laws that regulate the work of psychiatrists were studied. The papers of scientists who researched the legal status of doctors were reviewed.

It is stated that the legal status of medical workers who provide psychiatric care is determined by the Labor Code of Ukraine, the Fundamentals of Health Care Legislation, the Law of Ukraine On Psychiatric Care, and by-laws of Ukraine. The theoretical foundations of the legal status of doctors who provide psychiatric care were studied.

It is proposed to define the legal status of psychiatrists as a set of special rights, duties, legal restrictions, and terms of employment that determine the provision of medical care to persons suffering from mental illnesses. The requirements for the level of education and qualification of medical workers who provide psychiatric care are determined. The special professional rights and duties of medical workers during the provision of medical care were studied. The peculiarities of the legal regulation of working time and rest time of psychiatrists were studied. Features of criminal and administrative liability for violation of patients' rights were established. A list of legal restrictions was established for medical professionals regarding the advertising and distribution of medicinal products obtained directly from pharmaceutical manufacturers.

Proposals for amendments to the current legislation to improve the legal status of medical workers who provide psychiatric care have been formulated. It is proposed to enshrine in the Law of Ukraine On Psychiatric Care the peculiarities of legal regulation of labor relations of employees of health care institutions that provide psychiatric care. It is necessary to establish administrative responsibility for patients' rights violations during the provision of psychiatric care in КУпАП.

Keywords: medical worker, psychiatrist, psychiatric care, legal status.

Постановка проблеми. Забезпечення належних умов надання психіатричної допомоги пацієнтам багато в чому залежить від правового регулювання трудової діяльності працівників психіатричних закладів охорони здоров'я. Лікарі-психіатри мають загальний правовий статус лікарів, встановлений законодавством